רגע של עברית

ליל שישי או ליל שבת? מהו 'סרח' בביטוי 'הסרח העודף'? איך יש לומר – 'הַדָּם' או 'הַדִּים'?

באתר האקדמיה כינסנו מבחר קטן משפע הפינות "רגע של עברית" ששודרו בעבר ברשת ב' של קול ישראל.

את הפינות כתבה רות אלמגור־רמון, יועצת הלשון ברשות השידור (וכיום בתאגיד הציבורי) מטעם האקדמיה, ולעיתים השתתפו בהן כותבים אורחים.

הפינות התמציתיות מציעות מידע מרתק על גלגולי מילים, מטבעות לשון, תבניות לשון ודרכי ניסוח ממולצות.

לעיון במדור המיוחד באתר

יום הזיכרון לשואה ולגבורה

המילה המקראית **שואה** יוחדה לציון רצח היהודים על אדמת אירופה. למילה שוֹאָה גוֹנִי משמעות שונים בתנ"ך: שממה, סופה וגם אסון וחורבן. למשל: "יוֹם עֶבְרָה הִיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל" (צפניה א, טו).

בעיתונות העברית של המאה התשע־עשרה היא משמשת בעיקר במשמעות 'אסון', כגון בביטויים 'להמיט שואה', 'להביא שואה'. עם עליית הנאצים לשלטון בשנת 1933 גבר השימוש במילה שוֹאָה לתיאור מצב היהודים תחת השלטון הנאצי בגרמניה ובארצות השכנות ולציון המלחמה שלפי הבנתם של רבים עמדה להתרגש על אירופה בכלל ועל היהודים בפרט.

מדור מיוחד באתר ליום הזיכרון לשואה ולגבורה

מסכה – עוטים, לובשים או שמים?

עם התפשטות נגיף הקורונה ובהנחיית משרד הבריאות נאלצים כולנו לכסות את הפה ואת האף במסכה, ומעתה תוהים רבים – האם עוֹטים מסכה או חוֹבְשִׁים אותה? ואולי פשוט שָׂמִים? נראה שהפועל המתאים ביותר בהקשר זה הוא עָטָה.

הוראתו העיקרית של הפועל המקראי **עָטָה** היא עיטוף וכיסוי. בהקשר זה מעניין במיוחד ציווי שנצטווה המצורע: "בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג, מה).

הפועל 'עטה' משמש גם במשמעות מושאלת בהקשר דומה לכיסוי הפכים דוגמת "עטה ארשת רצינית".

עוד על הפעלים לעטות, לחבוש ולשים

סיפורה של מילה – פחממה

פַּחְמִימָה היא הלחם המילים פִּחְמָן ומֵימָה, בבואת המונח הלועז carbohydrate – הלחם של carbon ו־hydrate.

המילה **פַּחְמִימָה** – לציון אב המזון המורכב מפחמן, מחמצן וממימן (כמו סוכר ועמילן) – נתחדשה במילון למונחי כימיה (במקור: חימיה) משנת תרפ"ח (1928). במילון זה נקבעו מאות מונחי יסוד עבריים בתחום הכימיה, ובהם גם שמות יסודות כמו חמצן, מימן ופחמן. רבים מהם נקלטו ומשמשים הן את אנשי המקצוע הן את הציבור הרחב.

מימה – אף היא מופיעה לראשונה באותו מילון – היא החלופה העברית ל־hydrate, שמן של תרכובות המכילות מולקולות מים.

להרחבה על שמותיהם של כמה יסודות כימיים בעברית

לזכרה של שושנה אקהייזר ובני משפחתה שנספו בשואה

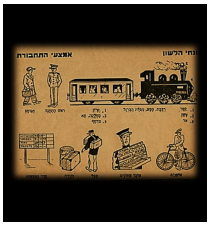

שושנה אקהייזר נולדה בורשה בשנת 1914. היא למדה בגן ילדים עברי ובבית הספר התיכון "יהודיה" והמשיכה בשנת 1934 את לימודיה בסמינר העברי למורים של רשת "תרבות" בווילנה.

בשנת 1938 עלתה שושנה לארץ והשאירה מאחוריה בני משפחה שנספו בשואה. לאחר מותה מצאו ילדיה מכתבים ומסמכים שונים ובהם עותק נדיר של חוברת מונחים מאוירת בהוצאת הברית העברית העולמית משנת תרצ"ה (1935).

החוברת המובאת כאן היא שריד לתרבות העברית במזרח אירופה ששגשגה בתקופה שבין שתי מלחמות העולם. החוברת נתרמה לאקדמיה ללשון העברית ליזכר ששושנה ולזכר בני משפחתה שנספו בשואה.

לעיון במסמך הארכיוני המרגש

על קצה הלשון

אנו מוסיפים לעדכן בתכנים את המדור המיוחד באתר להעשרת העברית מהבית.

במסגרת סדרת ההסכתים (פודקאסטים) 'המעבדה' בתאגיד השידור הציבורי 'כאן' – גיל מרקוביץ משוחחת עם ד"ר סמדר כהן, יועצת הלשון בתאגיד הציבורי מטעם האקדמיה ללשון העברית, על השפה העברית: איך היא נוצרה, שכבות הלשון השונות שלה, עבודת האקדמיה והתפתחות השפה בימינו.

להאזנה

שאלה בעברית

תמיכה באקדמיה

האקדמיה ללשון העברית, קריית האוניברסיטה, גבעת רם, ת"ד 90004, ירושלים 9190401